

52.)

ACC. N:R M. 16004:1-10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne ..... Upptecknare: Monika Minnhagen, Ld.
~~Härad:~~ Lunds Stad ..... Berättare: Fröken Ellen Bruzelius, Brunnsbo
Socken: ..... Berättarens yrke: Hemadotter. Fr. 1915 före-
ständare för Studentstakehemmet.
Uppteckningsår: 1963 ..... Född år 1874 * på Råbygården utanför Lund

Gator och byggnader. s. 1-2.
Julen. s. 2.
Husförhör. s. 2.
Konfirmation. s. 2.
Bröllop, dop o. begravning. s. 2-3.
Midsommar. s. 3.
Mårten. s. 3.
Lucia. s. 3.
Trettonafton. s. 3.
Umgänges- o. sällskapsliv. s. 4-5.
Teater. s. 5.
Gå på visit. s. 5.
Bio. s. 5.
Kyrkibesök. s. 5.
~~Fyrktagning.~~ s. 6.
Kvinnliga studenthemmet. s. 6-8.
Fattighus. s. 8.
Råbygården. s. 9.
Höstagille. s. 9.
Vilthandlare. s. 9-10.
m.m.

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16004:1

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fröken Ellen Bruzelius föddes på Råbygården utanför Lund.

Gården, som fortfarande finns kvar, är belägen en liten bit från byn St. Råby inom Råby församling. Fadern var officer och bedrev lantbruk vid sidan av sitt yrke. Från år 1915 förestod Fröken Bruzelius ett studentskehem, som tillkommit på Professor Ribbings initiativ. Från år 1908 var hon bosatt i själva staden Lund.

Stadens bygnadshistoria. Bäst minns Fröken Bruzelius, hur smutsigt, ruckligt och fult det var vid tullarna. Nuv. Östervångsvägen var bara en gångstig, där allt patrask bodde. Kyrkogården vid Östra Vallgatan fanns och på Mårtenslundsområdet fanns dels sinnessjukhus dels möjligen ett fattighus. Vid Arkivgatan stod gubbar, som hackade sten till gatorna. Inga grisar och kor drevs genom gatorna, enligt vad hon kunde erinra sig. Men höns och grisar hölls allmännt.

Vid nuv. Skandinaviska banken låg en stor speceriaffär med vinförsäljning.

Personhistoriska minnen. På Tuna slott bodde Fröken

ACC. N:R M. 16004:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Thorander, som hade skruvlockar vid öronen. Hon samlade ofta studenter till sänkvän och diskussioner och underhöll dem ibland ekonomiskt. Biskop Thorander som byggde Tuna, dog innan det var färdigt.

Årsfester och familjehögtider: Vid jul körde man omkring med vagn för att dela ut julgåvor till de fattiga. Inte förrän omkring 1900 kan hon erinra sig julotta. Varken jul- eller påskkort förekom. Man hade mycket anspråklösa julklappar, men julgranen såg ut som nu.

Husförhör: Både unga och gamla samlades - dock övervägande unga. Det brukade vara på hösten och gubbarna kom i skinntröjor, som hörde till allmogedräkten. Frågorna och svaren var inlärd.

När Fröken Bruzelius konfirmerades hade hon läst privat tillsammans med 3 andra barn i 6 veckor, men själva konfirmationen var gemensam med bybarnens. Flickorna hade lång svart klänning och pojkarna mörk kostym.

Vid bröllop åt man ihjäl sig. Hon mindes ett i byn, när hon var mycket liten. Två björkar stod utanför farstudörren.

ACC. N:R M. 16004:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Innanför dörren stod två gubbar, som hade var sitt glas på varsin tallrik och alla drack ur ett av glasen. Gubbarna bjöd genom att säga: "Var så god och beska". Två hornblåsare blåste och man åt massor. Barnmorskan ordnade kalasen och brukade göra i ordning en speciell pudding, som Fröken Bruzelius mor hade receptet på. Alla gäster hade förning med sig och alla skulle ha en bit av resp. kakor med sig hem. Bruden hade svart klänning och brudgummen svart kostym.

Dop föresiggick i kyrkan. Fröken Bruzelius bar som 16-åring fram ett av drängarnas barn.

Lysningskalas förekom aldrig.

Vid begravning hade man svarta, glansiga karameller, med en vit krusidull på.

Man firade inte midsonnar, men Fröken Bruzelius mor hade berättat, att i Blekinge brukade det vara en stor fest, där alla hade nationaldräkter.

Märten firades inte speciellt men man åt gröt och lut-fisk. Lucia firades inte och inte heller Trettoneaftonen.

ACC. N:R M. 16004:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Umränges - och sällskapsliv. Eftersom fadern var sjuk de
sista 25 åren av sitt liv levde familjen mera stillsamt än
andra. Emellertid umgicks officersfamiljerna. Alla red mycket.
Sällskapslekar förekom i alla sammanhang. Ofta åkte hon som
mycket liten in till Lund och hälsade på sin farmor, som bodde
i ovanvåningen på nuv. Gråns pappershandel. I bottenvåningen
fanns en chokladaffär. Senare hälsade hon på sin faster i
hörnhuset på Nygatan. Hon brukade ligga över där när hon
varit på konserter på Grand Hotel, där kända solister som
Stenhammar, Forsell och Backer-Grändahl uppträdde. En eller
två gånger i terminen sammanträdde somliga professorsfamiljer till
soaréer och spelade sällskapspektakler. Hon minns särskilt
ett: "När seklet var ungt". Dessa evenemang hölls på Föreningen.
Ibland var det endast sångunderhållning.

Vid offentliga tillställningar måste man ha "förkläde"
med sig. Alltid hade man högtidsklädsel och handskar. På
konserter kunde två flickor gå. Ofta förekom baler i hemmen -
ibland kombinerade med utklädsel och uppförandet av någon

ACC. N:R M. 16004:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

liten pjäs. Musiken sköttes av två personer - fiol och piano.

Teater förekom på Föreningen, hon minns mest lättare saker

t.ex. Boccaccio. Ett par ungdomar kunde gå ensamma.

Man gick på visit för att tacka för kalas. Handskar var obligatoriskt.

Bio: Kineatograf fanns mitt emot stationen. Avgiften var 25 öre och man satte upp en duk mitt i rummet.

I byn brukade kvinnorna träffas och dricka ett fruktansvärt kaffe. Annars förekom inget sällskapsliv där.

Nyhetsförmedling, Skola, Kyrka och det religiösa livet.

Kyrkan i Råby var alltid fullsatt. Varje gård hade sin bänk med nummer på. Detta var mycket noga att ingen satte sig fel. Gubbarna satt till höger och kvinnorna till vänster. De gamla gubbarna hade skinnjackor med blanka knappar. Detta hörde till allmogedräkten. Kvinnorna hade silkescharlett på söndagarna. En gång kom en fru i hatt och väckte stor uppståndelse, men så småningom blev hattarna allt vanligare. Ibland kom folk från staden för att höra gudstjänsten och satte sig fel och det

åstadkom stor förargelse.

Kyrktågning: Denna försiggick en månad efter barnafödseln. När barnaföderskan närade sig kyrkan rusade en gammal klockare ner genom kyrkan med en pall, som han satte i dörren för att hindra henne från att komma in. Hon anlände, när kyrkan var fullsatt, allra sist alltså. Hon var svartklädd, hade en näsduk i handen, psalmbok och en bukett med bl.a. salviablåd. Näsduken måste hänga nedåt för att visa hur ledsen hon var. Bakom henne stod en följeslagerska, också hon svartklädd. Bägges anletsdrag skulle vara skuldmedvetna och allvarliga. Prästen gick ner länge kyrkogången, läste välsignelsen och en bön över henne, tog bort pallen och ledde henne långsamt och allvarligt fram i kyrkan. Församlingen blev sittande.

Det kvinnliga studenthemmet grundades på professor Ribbings initiativ. Före kriget levde en massa änkor på studentinackorderingar. Studenthemmet startades 1915, låg på st. Algatan 8 i nedre väningen och drevs helt ideellt. Ingen trodde att världskriget (alltså det första) skulle bli långvarigt, men

ACC. N:R M. 16004:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

svårigheterna blev mycket stora, när freden dröjde. Mat fanns inte att uppdriva, och allt fler flickor hade ingenstans att bo. När Spanska sjukan grasserade 1918 blev nästan alla sjuka. Det enda Fröken Bruzelius kunde skaffa i matväg var havregryn och hon kokte stora grytor med havregröt och portionerade ut till ensamma studentskor, som låg sjuka ute i stan. Om flickorna inte var för svårt sjuka, satt hon och läste "Gösta Berlings saga" för dem. - Normalt sköttes studenthemmet med hjälp av två dalkullor i köket och alla kände sig som en stor familj. Var torsdagskväll ordnades sänkvan. Då inbjöds också studenterna ute i stan, och dessa betalade 25 öre och för den avgiften koktes kaffe och bakades bullar. Man handarbetade och läste högt. Vid julterminens slut ordnades en julfest innan flickorna reste hem. Det serverades middag och någon pjäs spelades. Flickorna skrev också en tidning för just detta tillfälle. Annars inte mycket nöjesliv. Alla läste mycket och många tillhörde Kristliga Studentföreningen. Professor Ingvars syster var en av de första som läste juridik. Inga ämnen var speciella för kvinnliga

ACC. N:R M. 16004:8.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

studeranden, utan de läste allt möjligt. Studielån var svårt att få och summan var i varje fall mycket liten. Ett sådant lån kontrollerades mycket noga av någon sorts kontrollant, och han såg också till att det blev resultat av studierna.

Även efter kriget var hennes svårigheter på studenthemmet mycket stora. Ett tag hade hon 7 österrikiska flyktingar som åt där.

Till stor del tack vare Fröken Bruzelius kom det nuvarande studentskehemmet till.

Myndigheter och kommunala ansläsenheter. Bystämman
förekom ej i Råby, när hon var liten, men hon hade hört att det brukades i Ystadtrakten. Fröken Bruzelius har i sin ägo ett byahorn, som gått i släkten. Detta användes, då Fröken Bruzelius far var hemma på gården. Han ställde en karl på vakt i trädgården på nätterna, som för att visa att han var vakent måste tuta i hornet mitt i natten.

Mårtenslund hade möjligen ett fattighus. Ett annat var beläget vid det nuv. mejeriet på Magle lilla kyrkogata. Ovanför

ACC. N:R M. 16004:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dörren till detta senare stor: "Den som icke vill arbeta skall

icke heller äta."

Arbetsliv och hushållning. I källarvåningen på Råbygården

fanns kök, jungfrukammare, folkstuga och mangelbod.

På företa våningen fanns en salong med 3 fönster och ett kabinett. Gården var på 69 tunnland och i likhet med övriga officerare begrep sig hennes far inte mycket på jordbruk. Inga maskiner fanns. Man sådde med korg om halsen. Man kunde också använda hästdraren såningsmaskin. I samband med sådden förekom inga särskilda seder och bruk. Rågen, som var det viktigaste, tröskades med slaga. Två personer gjorde detta. För de andra sådesslagen hyrdes tröskmaskin. Denna sköttes av många hjälparlar. De fick maten men gick hem på kvällen.

När skörd och tröskning var över ordnades ett höstafille för folket. Dragspelare engagerades och man dansade i sina grova skor och stampade takten i häbopolka.

Vilthandlare kom ut till Råby och köpte upp kalkoner och ankor och tidigt på morgonen åkte Fröken Bruzelius ibland

